

якісної зміни, збагачення та розвитку словникового складу будь-якої мови за рахунок утворення нового значення, яке має, зазвичай, конотативний характер.

Аналіз фактичного матеріалу на підставі семної динаміки засвідчив, що при метафоризації компонента, який входить до складного слова, відбувається згасання інтегральної семи у структурі значення слова, яка поступається місцем диференційній чи потенційній семам. Компоненти композита з одним метафоричним базисом чи ознакою мають своє власне лексичне значення, яке включає комплекс супровідних конотативних, оцінних та експресивних сем, які можуть актуалізуватися в результаті створення складної одиниці. Екзоцентричні композити з метафоризованим комплексом створюють цілісну семантику слова, характеризуються „новою мотивацією” та виявляють схожість з об’єктом, що лежить поза межами лексичного значення компонентів складного слова. Невід’ємною характеристикою останніх слів є їх експресивність. Пояснюється це тим, що чуттєвий, здебільшого асоціативний образ, який був створений у процесі виникнення такої метафори-композита, відзначається абстрагованістю та значним переосмисленням дійсності.

У перспективі дослідження семної структури композитів дозволить більш прозоро виявити їх умотивованість, формування їх семантики та досконало вивчити спектр лексичного, словотвірного та категоріального значення складних одиниць.

Література

Арутюнова 1990: Арутюнова, Н. Д. Метафора и дискурс [Текст] / Н. Д. Арутюнова // Теория метафоры / Н.Д. Арутюновой, М.А. Журиной (ред.). – М.: Прогресс, 1990. – С. 5 – 32.

Гак 1971: Гак, В. Г. Семантическая структура слова как компонент семантической структуры высказывания [Текст] / В. Г. Гак // Семантическая структура слова. Психолингвистические исследования. – М.: Наука, 1971. – С. 78 – 95.

Полюжин 1999: Полюжин, М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення [Текст] / М. М. Полюжин. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 239 с.

Русанівський 1988: Русанівський, В. М. Структура лексичної і граматичної семантики [Текст] / В. М. Русанівський. – К.: Наукова думка, 1988. – 240 с.

Селіванова 2008: Селіванова, О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник [Текст] / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.

Степанов 1985: Степанов, Ю. С. В трехмерном пространстве языка: Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства [Текст] / Ю. С. Степанов. – М.: Наука, 1985. – 336 с.

Телия 1988: Телия, В. Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира [Текст] / В.Н. Телия // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – С. 173 – 205.

Шаховский 2004: Шаховский, В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка [Текст] / В.И. Шаховский. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 2004. – 230 с.

В статье на материале субстантивных композитов современного немецкого языка анализируется их семантическая структура и семный состав. Исследована структура значения композитов с метафорическим первым, вторым и обоими конституентами. Определён механизм метафоры и семная динамика в метафоре. Выявлены главные причины, которые влияют на процесс метафоризации компонента сложного существительного.

Ключевые слова: ядерная сема, периферийная сема, дифференциальная сема, композит, метафора.

The article deals with the analysis of the semantic structure of the substantive compounds of Modern German. The semantic structure of substantive compounds with the first, second constituent and the both constituents is established. The mechanism of metaphor and the dynamics of semes in a metaphor are determined. The basic causes, which influence on the process of the metaphorisation of the compound's constituent are ascertained

Keywords: core seme, peripheral seme, differential seme, compound, metaphor.

Надійшла до редакції 22 січня 2010 року.

Ольга Ткачук

ББК Ш 141.64-312

УДК 811.163.42:373.43“199/20”:070:654.1+004

ПИТОМІ НЕОЛОГІЗМИ У ХОРВАТСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ МОВИ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ 90-Х РОКІВ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ)

У статті на матеріалі мови хорватських засобів масової інформації розглядаються головні сфери функціонування неологізмів питомого походження, способи творення питомих новотворів, проводиться

класифікація нової питомої лексики з огляду на функцію, яку вона виконує у хорватській мові, і джерело її походження.

Ключові слова: питомий неологізм, новотвір, актуалізована лексема, пуризм.

Однією з головних ознак лексико-семантичних змін у мові є поява та функціонування нових одиниць – слів, словосполучень чи значень, які з'являються у мові як віддзеркалення суспільно-політичних змін у житті носіїв цієї мови. Причини появи нового слова можуть бути різноманітними, але основними з них, за визначенням хорватської дослідниці В. Мухвич-Димановськи, є:

- 1) поява нових понять/предметів/явищ, яким треба дати назву;
- 2) нові назви, що додаються до вже існуючих:
 - а) експресивні назви – здрібнілі, вульгарні, евфемістичні, жартівливі тощо;
 - б) стилістичні – жаргон, формальні/неформальні, різні реєстри;
 - в) прагматичні чинники – мовна економія, естетичні причини, модні тенденції тощо.
- 3) історичні, політичні та інші [Muhvić-Dimanovski 2002: 4].

Динаміку розвитку лексичного складу хорватської мови кінця ХХ – початку ХХІ століття значною мірою визначають екстралінгвальні чинники, серед яких здобуття Хорватією незалежності, демократизація всіх галузей суспільного життя, офіційний статус хорватської мови, припинення цензури, зміни в соціально-економічній та політичній структурі суспільства. Крім того, важливим фактором суспільних, а разом з тим і мовних змін сьогодні можна вважати інтеграцію Хорватії у міжнародну спільноту та формування глобального інформаційного, культурного та економічно-політичного простору. Зазначені процеси активно сприяють міграції лексики, особливо англійського (американського) походження, у інші мови та зумовлюють масові входження англіцизмів у хорватську мову, що становить, на думку хорватських лінгвістів, велику загрозу для хорватської мови та культури загалом: «Поки ми будемо мости у одному напрямі, передусім з англосаксонською культурою, руйнуємо мости з власною» [Ivanjek 2007: 16]. З огляду на це хорватська влада проводить мовну політику, спрямовану на захист державної мови від надмірного впливу іншомовних елементів, що сприяє розширенню сфери та частоти вживання питомої лексики у сучасній хорватській мові.

Проблемам неологізмів у хорватській мові присвячено низку праць хорватських лінгвістів. Найповніший аналіз неолексем 80-х – поч. 90-х років ХХ століття здійснив мовознавець Р. Филипович, який зосередив основну увагу на нових словах англійського походження [Filipović 1999]. Дослідниця В. Мухвич-Димановськи у монографії «Neologizmi. Problemi teorije i primjene» розглядає теоретичні питання походження, функціонування та класифікації неологізмів у різних європейських мовах [Muhvić-Dimanovski 2002]. Проблеми адаптації неологізмів англійського походження в хорватській мові присвячені дослідження А. Ніколич-Гойт [Nikolić-Gojč 2002-2004], Л. Сочанац [Sočanac 2003], Ж. Фінк-Арсовськи [Fink-Arsovski 1994] та ін. При такій кількості досліджень неологізмів поза увагою мовознавців залишилося питання функціонування у хорватській мові нових лексичних одиниць питомого походження. Серед розвідок у цій сфері можемо навести хіба дослідження мовознавця М. Самарджі [Samardžija 2000], праці академіка С. Бабича, який вже багато років у своїх як публіцистичних, так і наукових статтях досліджує способи творення питомої, у тому числі і нової, лексики, пропонує способи та засоби боротьби з масовим входженням англіцизмів у хорватську мову [Babić 1995; 1998], а також дослідження В. Мухвич-Димановськи, яка у своїй монографії оглядово проаналізувала деякі неологізми хорватського походження та навела їх приклади [Muhvić-Dimanovski 2002: 49-50].

Недостатня дослідженість цієї теми у хорватському мовознавстві і визначає актуальність даної статті.

Мета даної статті – виявити основні групи нових лексичних одиниць питомого походження у хорватській мові, проаналізувати головні сфери їх функціонування та визначити способи творення питомих новотворів у хорватській мові.

Проведений аналіз лексичного матеріалу хорватських засобів масової інформації 90-х років ХХ – початку ХХІ століття виявив невелику кількість питомих неологізмів, що з'явилися в мові у межах зазначеного періоду. Дослідження показало, що основним джерелом поповнення хорватської лексики на межі ХХ і ХХІ століть усе ж є запозичення, а основними способами заміни іншомовних слів у хорватській мові – творення кальок та семантичні неологізми.

Проте в результаті проведеного аналізу мови сучасних хорватських мас-медіа ми можемо виділити дві групи нової питомої лексики, що функціонує у мові ЗМІ:

1. Новотвори – лексичні одиниці утворені з питомого мовного матеріалу за допомогою морфологічних та неморфологічних способів творення.

2. Актуалізовану лексику.

1. Питомі новотвори у хорватській мові становлять лише невелику частку нових слів, і їх використання у мові мас-медіа є доволі обмеженим. З огляду на те, яку функцію хорватські новотвори відіграють у мові, умовно поділяємо їх на дві групи:

- 1) новотвори, що виконують пряму номінативну функцію;
- 2) новотвори, що виконують у хорватській мові функцію заміни іншомовної лексики.

1) Питомі неологізми цієї групи виникли в мові як результат необхідності номінувати нові предмети, поняття та явища, які з'явилися/відбулися у межах досліджуваного періоду. Ці питомі новотвори почали

вживатися у хорватській мові в зв'язку з інтенсивним суспільно-політичними змінами, чимало яких Хорватія зазнала на межі XX і XXI століть (утворення незалежної держави, побудова нової демократичної моделі суспільства, створення багатопартійної системи, припинення цензури тощо). З таких перетворень великий вплив на динаміку розвитку лексичного складу хорватської мови мало формування нових державних установ, кожна з яких, відповідно, потребувала нової назви. У такій ситуації, звичайно, звертаються не до іншомовних джерел, а до питомого мовного матеріалу, оскільки потрібно знайти назву для нового поняття, яке відображає власне хорватські реалії і притаманне, зазвичай, лише одній мовній спільноті. Серед неологізмів такого типу найбільшу частку становлять лексичні одиниці із суспільно-політичної та соціально-економічної галузей. Зазначимо, що велика кількість таких лексичних одиниць – це аббревіатури, оскільки аббревіація з одного боку, є поширеним способом творення суспільно-політичних та соціально-економічних термінів, а з іншого, відображає у хорватській мові тенденцію до економії мовних засобів. Таким чином, до цього типу новотворів відносимо групи лексичних одиниць:

- Назви нових політичних партій, блоків, фракцій, організацій тощо: *HDZ (Hrvatska demokratska zajednica)*, *HNS (Hrvatska narodna stranka)*, *SDP (Socijaldemokratska partija)*, *HSL (Hrvatska socialnoliberalna stranka)*, *HSS (Hrvatska seljačka stranka)* та номени суб'єктів політики за партійною належністю: *SDP-ovac/ovka*, *HDZ-ovac/ovka*, *HSS-ovac/vka*:

“Čini se da **SDP-ovka** Mirijana Ferić-Vac ispala iz igre za ministra vanjskih poslova, jer budući premjer Račan traži dominantno političku, a ne dominantno stručnu osobu“ (Vjesnik, 24.01.2000);

“Inicijativu za postavljanje spomenika na tom mjestu pokrenuo je **HSS-ovac** Tomislav Viduka” (Vjesnik, 24.05.2007).

- Назви нових виконавчо-розпорядчих органів державного апарату: *MORH (Ministarstvo obrane Republike Hrvatske)*, *HRM (Hrvatska ratna mornarica)*, *HRZ (Hrvatsko ratno zrakoplovstvo)*, *HAZU (Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti)*, *MUP (Ministarstvo unutarnjih poslova)*:

“Dr. Stanimir Vuk-Pavlović profesor je biokemije i molekularne biologije na Medicinskom fakultetu američke klinike Mayo, dopisni je član **HAZU** i direktor Laboratorija za matične stanice Centra za zloćudne bolesti” (Jutarnji list, 01.04.2008).

- Назви нових суспільно-політичних процесів та явищ, яких зазнало хорватське суспільство. Вони (назви) утворені від прізвищ осіб з додаванням до твірної основи суфіксів – *izam* та – *acij(a)*: *tuđmanizam* ← *Tuđman* + *izam* – період правління президента Ф. Туджмана, термін включає в себе означення політичного курсу президента, *mesičizam* ← *Mesić* + *izam* – період правління та політичний курс С. Месича, *tuđmanizacija* ← *Tuđman* + *izacija* – процес поширення та панування політичного управління Ф. Туджмана:

“**Tuđmanizam** je duša Hrvatskog bloka“ (Vjesnik, 22.10.2002).

- Лексичні одиниці, що окреслюють економічну сторону буття хорватського суспільства: *JMBG (jedinstveni matični broj građana)*, *HFP (Hrvatski fond za privatizaciju)*, *HUP (Hrvatska udruga poslodavaca)*, *HGK (Hrvatska gospodarska komora)*, *REGOS (Središnji registar osiguranika)*:

“**HFP** ipak za otpis stotinu milijuna kuna dugova Vjesniku“ (Poslovni dnevnik, 05.01.2009).

- Новотвори – назви осіб та предметів, які функціонують насамперед у мовленні молоді на рівні жаргону, утворені від прикметників з допомогою суфікса – *njak*: *mirovnjak* ← *mirov(ni)* + *njak* – учасник Місії миру, *poslovnjak* ← *poslov(ni)* + *njak* – зайнята людина, *osobnjak* ← *osob(ni)* + *njak* – (osobna iskaznica) паспорт:

“Hrana će biti još skuplja, lijekovi također”, izjavio je drugi **poslovnjak** koji je također kupovao dolara i eure“ (Vjesnik, 17.01.2009).

2) Питомі новотвори другої групи у хорватській мові неповністю виконують свою пряму номінативну функцію, адже новий предмет/процес/явище попередньо отримав усталену в іншій мові назву. Вони є питомими відповідниками іншомовних елементів і виконують насамперед функцію захисту хорватської мови від надмірного впливу англійської (хорватський мовознавець Т. Ладан пропонує щодо таких лексем термін *zamjenbenice* [Ladan 2000: 19]). Більшість новітніх хорватських слів-відповідників – це кальки і семантичні неологізми, проте дослідження мови хорватських мас-медіа виявило функціонування неолексем, утворених за допомогою додавання питомих суфіксів до хорватських іменникових та дієслівних твірних основ: *limunika* ← *limun* + *ik(a)* (замість англ. *grejpfрут*), *straničnik* ← *stranic/č(a)* + *nik* (замість англ. *bookmarkер*), *uspješnica* ← *uspjeh(š)* + *nic(a)* (замість англ. *hit*, *bestseller*, позначає будь-який успішний мистецький твір чи витвір), *pričaonica* ← *priča(ti)* + *o* + *nic(a)* (замість англійського словосполучення *chat room*) тощо:

“Više od tisuće **straničnika** koje je Živana Horić godinama skupljala uz pomoć prijatelja i kolega iz Vjesnikovske kulturne rubrike bit će izloženo do 30. studenoga“ (Vjesnik 17.11.2007);

“Makedonski redatelj Aleksandar Popovski gledateljima je u Zagrebu najpoznatiji po predstavi “San Ivanjske noći”, višestruko nagrađivanoj **uspješnici** kazališta Gavella” (Jutarnji list, 03.02.2009);

“Ove ćemo jeseni ponovno moći uživati i u djelima “ženske literature”, jer su autorice hrvatskih literarnih **uspješnica** Arijana Čulina, Julijana Matanović, Vedrana Rudan i Rujana Jeger napisale nove knjige” (Vjesnik, 27.08.2003).

Особливістю питомих новотворів-відповідників у хорватській мові є те, що більшість з них мають конкретних авторів, адже такі лексичні одиниці здебільшого є результатом пуристичних намагань окремих хорватських мовознавців, насамперед академіка С. Бабича.

Найбільше нових питомих термінів ми виявили у галузі комп'ютерних та Інтернет-технологій. Мова сучасних хорватських засобів масової інформації засвідчує функціонування великої кількості питомих новотворів, у тому числі і синонімів, серед комп'ютерних термінів та паралельне вживання різних форм одного й того ж терміна, що спричинене насамперед відсутністю впорядкованої уніфікованої системи правил, які б нормували і визначали у хорватській мові вживання відповідних лексем. Хоча, на думку дослідниці М. Михалевич у публіцистичному стилі, особливо у його вільних жанрах, як зокрема, есе та фейлетон, синонімія необхідна, оскільки вона сприяє урізноманітненню оповіді [Mihaljević 2006: 43-44]. До цієї групи зараховуємо лексичні одиниці, утворені за допомогою додавання питомих суфіксів та префіксів до хорватських іменникових та дієслівних твірних основ. Суфіксальним способом утворені терміни: *očvrsje* ← *očvrs(nuti)* + *je* (замість англ. *hardver*), *dlanovnik* ← *dlan* + *ovnik* (замість англ. *netbook*); префіксальним способом утворена лексема *međusklop* ← *među* + *sklop* (замість англ. *interface*); префіксально-суфіксальним способом утворені терміни: *pretražnik* ← *pre* + *traž(iti)* + *nik*, *pretraživač* ← *pre* + *traživ(ati)* + *ač*, *preglednik* ← *pre* + *gled(ati)* + *nik* (замість англ. *browser*), *poslužitelj* ← *po* + *služi(ti)* + *telj*, *poslužnik* ← *po* + *služ(iti)* + *nik*, *posluživač* ← *po* + *služiv(ati)* + *ač* (замість англ. *server*), *predočnik* ← *pred* + *ok/č(o)* + *nik* (замість фр. *ekran*), тощо:

“HP je predstavio prvi visoko dostupan plošni **poslužitelj** otporan na greške, koji pruža ukupni trošak od bilo kojeg drugog poslužitelja u klasi” (Vjesnik, 23.06.2008).

2. Визнаючи за один з критеріїв визначення неологізму «відчуття невизначеності, свіжості слова, яке виникає у всіх мовців» [Калинин 1978: 116-117], до питомих неологізмів зараховуємо і актуалізовані (відроджені) слова. В українському мовознавстві досі не існує єдиного усталеного терміна на позначення таких слів. Їх називають відродженими [Шевельов 1991: 72-76], реактивованими [Мацько 2000: 17], внутрішніми входженнями [Мазурик 2002: 13;], ревіталізованими [Капуш 2000: 9] та актуалізованими словами [Струганець 2002: 53-57]. У хорватському мовознавстві для номінації цієї категорії слів вживаються терміни *oživljenje* [Butković 2008: 108], *uvedenice* [Lučić 2007: 338] тощо. У нашій статті для позначення цієї категорії слів будемо використовувати термін актуалізована та відроджена лексика.

Новизна таких лексичних одиниць викликана лише тим, що вони протягом доволі тривалого періоду не вживалися в мові хорватських засобів масової інформації, оскільки були витіснені на її периферію з ідеологічних, політичних чи інших причин, а тому почали сприйматися більшістю сучасних мовців як нові. Сьогодні ці лексеми знову займають своє місце в ядрі лексико-семантичної системи сучасної хорватської мови, про що можемо судити насамперед з мови сучасних мас-медіа, які дедалі активніше розширюють сферу вживання актуалізованої лексики. Серед головних причин відродження питомих слів у хорватській мові можемо назвати потребу замінити сербізми та інтернаціоналізми власне хорватською лексикою, багатозначні терміни однозначними, необхідність розвитку власної терміносистеми.

Ці явища властиві для хорватської мовної ситуації з огляду на те, що від 1918 року з утворенням Королівства Сербів, Хорватів і Словенців (далі – Королівство Югославія), політичне керівництво країни проводило курс уніфікації мов даних народів. Ця тенденція припинила діяти в квітні 1941 року з утворенням Незалежної Держави Хорватії (існувала до 1945 року). Тенденція до уніфікації мов згодом мала місце і в Соціалістичній Федеративній Республіці Югославії.

Мовну політику влади НДХ визначали передусім пуристичні прагнення. Подекуди вони були необґрунтованими, оскільки чимало попередньо засвоєних у хорватській мові лексем, запозичених з інших мов, замінили на штучні, утворені з питомих мовних матеріалів новотвори (напр., *tramvaj* – *munjovoz*, *radio* – *krugoval* тощо), а чималу кількість питомих хорватської лексики відкинули як слова сербського походження. Проте наявні і позитивні сторони цієї мовної політики: чимало слів з пасивного фонду хорватської мови відродили і повернули до загальноживаної лексики вже після 1991 року.

Актуалізовану лексику хорватської мови поділяємо на дві групи:

1) традиційна питома хорватська лексика, яка мала поширення серед мовців-хорватів на всій території країни, але у період Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії була замінена на «політично коректніші» на той час слова: інтернаціоналізми або сербізми, а подекуди й росіянізми для уніфікації двох мов – сербської і хорватської. Після 1991 року, коли Хорватія здобула незалежність, питомих хорватських слів були «реабілітовані» і знову повернулися на сторінки друкованих, а згодом електронних засобів масової інформації.

До таких актуалізованих лексем належить слово *glazba*, яке в часи Югославії було переважно замінене лексемою *muzika*, а також слова *gospodarstvo* (замість *ekonomija*), *ozračje* (замість *atmosfera*), *sustav* (замість *sistem*), *veleposlanstvo* (замість *ambasada*), *tajnik* (замість *sekretar*), *proračun* (замість *budget*), *povjerenstvo* (замість *komisija*) та ін.

“*Glazba* ne dluje količinom, nego strpljenjem, unutrañje glazbeno govorenje ne zasniva se na tematskom radu, nego na zasebnom harmonijskom – melodijskom emotivnom ocrtavanju pojedinih scena” (Vijenac br.301, 29.09.2005);

“Do 2010. imat ćemo najbolji obrazovni **sustav** u regiji” (Vjesnik, 06.10.2001).

“*Veleposlanici* Europske unije ocijenili su rad Državnog izbornog **povjerenstva** stručnim i potpuno transparentnim” (Vjesnik, 29.12.1999).

Принагідно зазначимо, що інтенсивне функціонування актуалізованих лексичних одиниць та розширення сфери їхнього вживання у мові хорватських мас-медіа не виключає використання у мові сучасних ЗМІ слів-інтернаціоналізмів, які часто можуть вживатися в одній статті чи навіть реченні одночасно з питомим хорватським відповідником, що урізноманітнює публіцистичне мовлення і дозволяє уникнути повторів. Як приклад наведемо матеріали польського мовознавця М. Червінського, які він подає у статті «Hrvatska leksička norma u jeziku medija na primjerima. Statički pristup»:

“Najveći broj putnika inozemstva ove je godine bio iz Njemačke, njih 29 posto, a iz te se zemlje zrakoplovi letjeli iz četiri grada, potom sljedi 14 posto putnika iz Velike Britanije iz koje su zrakoplovi u dubrovačku zračnu luku letjeli sa šest aerodroma” (Nacional, br. 320, 02.01.2002) [Czerwinski 2000: 111-119].

“Millerova vlada zahtjeva znatnu redukciju visokih kamatnih stopa, koje smatra jednim od glavnih razloga usporavanja gospodarskog rasta, što je pak dovelo do manjka novca u državnom budžetu i velikih proračunskih problema” (Vjesnik, 03.01.2002).

2) До другої групи актуалізованої лексики зараховуємо питомі слова, які вживаються в хорватській мові з XIX століття, але з часом вони були витіснені іншими лексемами (тут значну роль відіграли як внутрішньо-, так і зовнішньолінгвальні чинники). Отже, ці слова почали дедалі рідше вживатися у хорватській мові. За часів НДХ з огляду на мовну політику, спрямовану передусім на відродження всього національного, велика кількість таких лексем (разом із новоствореною лексикою) повертається до ядра хорватської лексико-семантичної системи. Проте відродженими ці лексеми були недовго через вступ Хорватії 1945 року до Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії. Після 1991 року ця лексика знову повертається до хорватського загальнонаціонального мовного фонду, але сприймається більшістю мовців як цілком нова або як лексика, утворена за часів НДХ (а це подекуди викликає негативне сприйняття серед багатьох мовців). За словами хорватського мовознавця М. Самарджії, остання думка є помилковою, адже більшість таких слів має багатовікову історію. Як приклад наведемо слово *poglavnik*, що з'явилося в хорватській мові майже чотириста років тому. Вживалося воно ще в XVI столітті Ф. Вранчичем, який переклав ним латинське слово «*princeps*» [Samardžija 2000: 32]. У сучасній хорватській мові лексема *poglavnik* вживається лише зі значенням «назва лідера руху усташів у НДХ» [Anić 2006: 1074] і є негативно маркованою:

“Nakon što je **poglavnik** NDH svoje preostale trupe u raspadu usmjerio prema i još tada jedinom mogućem i preostalom izlasku iz klopke (...), na tom izlazu za nuždu stvorio se zaista vražji kovitlac” (Vjesnik, 16.05.2000).

Мова хорватських засобів масової інформації досліджуваного періоду засвідчує також випадки онomatизації даної лексеми:

“Dodatno svjetlo na taj “parapsihološki” fenomen baca i činjenica da se Maršal i **Poglavnik** nisu ukazivali, na primjer, radnicima Željezare Sisak, ili nekog drugog poduzeća, u komu je plaća misaoni pojam” (Vjesnik, 28.11.2002).

До групи актуалізованої лексики належить військова термінологія: *časnik* (замість *oficir*), *prijavak* (замість *raport*), *satnik* (замість *kapetan*), *bitnica* (замість *baterija*), *bojnik* (замість *major*), *vježbovnik* (замість *vojnički priručnik*); і суспільно-політична лексика: *uljudba* (замість *civilizacija*), *promičba* (замість *propaganda*) чи *promidžba* – фонетичний спосіб написання цього слова нормативний у період НДХ відповідно до правопису 1944 року. Нами зафіксоване паралельне вживання двох форм лексеми у тій самій статті:

“[Turističke agencije] dodaju kako se to moglo i očekivati i s obzirom na svekolike ovogodišnje aktivnosti i **promidžbu**”;

“I to je vrlo značajna **promičba** hrvatskog turizma u svijetu, ponajprije u europskim zemljama, odakle u Dalmaciju dolazi i najviše gostiju” (Vjesnik, 19.05.2002)

“Točno 20 sati po planu je **prijavak**” (Vjesnik, 07.10.2005);

“Svugdje je bilo potrebno steći povjerenje da bi se prijateljstvom postigla **uljudba**” (Vjesnik, 27.02.1999);

“Umirovljeni **satnik** pucao u bivšeg policajca zbog kredita” (Vjesnik, 30.01.2008).

Отже, лексичні одиниці питомого походження становлять певну частину неологізмів, що функціонують у мові хорватських мас-медіа кінця XX – початку XXI століть. Першу групу питомих неолексем формують слова-новотвори з прямою номінативною функцією (*tuđmanizam*, *HSLŠ*, *NDH*) та слова-відповідники до іншомовних слів та словосполучень (*straničnik*, *dlanovnik*). Найпродуктивнішими способами творення нових лексем у хорватській мові є суфіксальний (*uspješnica*), префіксально-суфіксальний (*preglednik*) способи та аббревіація (*HRZ*, *HRM*). Друга група лексики питомого походження – це актуалізовані слова (*uljudba*, *satnik*, *proračun*), які з різних внутрі- чи позамовних причин тривалий час не вживалися у хорватській мові, а в наш час повертаються у широкий вжиток, зокрема і в засобах масової інформації. Більшість мовців сприймає ці слова як нові, що, незважаючи на їх тривалу наявність у хорватській мові, дозволяє залучити ці лексеми до неологізмів. Найінтенсивніше у межах досліджуваного періоду новою лексикою поповнюються, згідно з нашими спостереженнями, суспільно-політична (*mesičizam*, *HDZ*), соціально-економічна (*REGOS*, *HUP*) та військова (*časnik*, *prijavak*) сфери.

Література

Калинин 1978: Калинин, А. В. Лексика русского языка: учеб. пособ. для студентов ВУЗов, обучающихся по специальности “Журналистика” [Текст] / А. В. Калинин. – М.: Изд-во МГУ, 1978. – 232 с.

Капуш 2000: Капуш, А. В. Еволюційні процеси в німецькій лексиці суспільно-політичного змісту (на матеріалі періодичних видань 80-х – 90-х років) [Текст]: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський державний лінгвістичний ун-т. – Київ, 2000. – 20 с.

Мазурик 2002: Мазурик, Д. В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-ті роки ХХ ст.) [Текст]: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01/ Львівський національний ун-т. – Львів, 2002. – 19 с.

Мацько 2000: Мацько, Л. І. Українська мова вкінці ХХ ст. (Зміни в лексиці) [Текст] / Л. І. Мацько // Дивослово. – 2000. – № 4. – С. 28-36. – Бібліогр.: с. 36.

Струганець 2002: Струганець, Л. В. Процеси актуалізації та пасивізації лексико-семантичних засобів в українській літературній мові кінця ХХ століття [Текст] / Л. В. Струганець // Слово. Стиль. Норма: зб. наук. пр. / Н. М. Сологуб (відп. ред). – Київ, 2002. – С. 53-57. – Бібліогр.: с. 57.

Шевельов 1990: Шевельов, Ю. В. У довгій черзі: проблеми реабілітації [Текст] / Ю. В. Шевельов // Сучасність – 1990. – №12. – С. 72-76. – Бібліогр.: с. 76.

Аніч 2003: Аніч, V. Veliki rječnik hrvatskoga jezika [Text] / V. Anić. – Zagreb: Novi liber, 2006. – 1882 s. – ISBN 953-6045-24-9.

Babić 1998: Babić, S. Hrvatske zamjene za bookmarker ili Leseziechen [Text] / S. Babić // Jezik. – 1998. – № 46/2,2. – S. 77-80.

Babić 1995: Babić, S. O najboljoj riječi u 1994. godini [Text] / S. Babić // Jezik. – 1995. – № 42/5. – S. 138-146.

Butković 2008: Butković, L. Metodički model obradbe vremenske raslojenosti leksika [Text] / L. Butković // Život i škola. – 2008. – № 19. – S. 105-110. – Bibliogr.: s. 110.

Czerwinski 2000: Czerwinski, M. Usporedba adaptacije nekih anglicizama u hrvatskome i poljskom jeziku [Text] / M. Czerwinski // Fluminensia. – 2000. – №1-2. – S. 79-86. – Bibliogr.: s. 86.

Ivanjek 2007: Ivanjek, Ž. Jezični puristi u strahu pred navalom anglizama [Text] / Ž. Ivanjek // Jutarnji list, 01.05.2007. – S. 16.

Filipović 1990: Filipović, R. Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo, razvoj, značenje [Text] / R. Filipović. – Zagreb: Školska knjiga, 1990. – 156 s.

Fink-Arsovski 1994: Fink-Arsovski, Ž. O jednom tipu sekundarne adaptacije anglicizama u hrvatskom jeziku [Text] / Ž. Fink-Arsovski // Strani jezici. – 1994. – № 23(3/4). – S. 63-75. – Bibliogr.: s. 75.

Ladan 2009: Ladan, T. Riječi. Značenje, uporaba, podrijetlo [Text] / T. Ladan. – Zagreb: Novela media, 2009. – 1291 s. – ISBN 978-953-305-001-0.

Lučić 2007: Lučić, R. Uvest ću još koju riječ i ozdravit će duša tvoja [Text] / R. Lučić // Jezik i identiteti / J. Granić (ured.). – Split, 2007. – S. 337-347. – Bibliogr.: s. 346-347.

Mihaljević 2006: Mihaljević, M. Hrvatsko i englesko računalno nazivlje [Text] / M. Mihaljević // Jezik. – 2006. – № 53. – C. 41-50. – Bibliogr.: s. 50.

Muhvić-Dimanovski 2002: Muhvić-Dimanovski, V. Neologizmi. Problemi teorije i primjene [Text] / V. Muhvić-Dimanovski. – Zagreb: FF Press, 2002. – 133 s. – ISBN:953175240-0.

Nikolić-Hoyt 2004: Nikolić-Hoyt, A. Semantička adaptacija engleskih posuđenica u hrvatskom jeziku [Text] / A. Nikolić-Hoyt // Filologija. – 2003-2004. – № 41. – S. 169-184. – Bibliogr.: s. 183-184.

Samardžija 2000: Samardžija, M. Jezikoslovni razgovori [Text] / M. Samardžija. – Vinkovci: Riječ, 2000. – 120 s. – ISBN 953-6537-12-5.

Sočanac 2003: Sočanac, L. Engleski kao globalni jezik danas [Text] / L. Sočanac // Riječ: časopis za filologiju. – 2003. – № 9,1. – S. 82-88. – Bibliogr.: s. 88.

Turk, Opašić 2008: Turk, M., Opašić, M. Linguistic Borrowing and Purism in the Croatian language [Text] / M. Turk, M. Opašić // Suvremena lingvistika. – 2008. – № 65. – S. 73-88. – Bibliogr.: S. 85-87.

В статтє на матеріалє язика средств массовой информации рассматриваются основные сферы функционирования неологизмов исконного происхождения, способы образования исконных новообразований, проводится классификация новой исконной лексики в зависимости от ее функции в хорватском языке и от источника происхождения слова.

Ключевые слова: исконный неологизм, новообразование, актуализированная лексика, пуризм.

The article, based on the language of Croatian mass-media, is aimed to analyze the main spheres of native neologisms' functioning in Croatian language, methods of native words formation. Much attention in the article is devoted to the classification of native neologisms according to their function in Croatian language and source of origin.

Keywords: native neologism, new formation, actualization of lexics, purism.

Надійшла до редакції 20 січня 2010 року.